

/ CAT ●

El patrimoni indià a Sant Pol de Mar

Introducció

A finals del segle XVIII i al llarg del XIX, Catalunya va viure un ressorgiment econòmic gràcies al comerç amb el continent americà. El 1756 la Corona va autoritzar el port de Barcelona a enviar vaixells a Amèrica, el 1765 es va obrir a nous ports el comerç amb les Antilles i el 1778 el rei Carles III va decretar el **lliure comerç**.

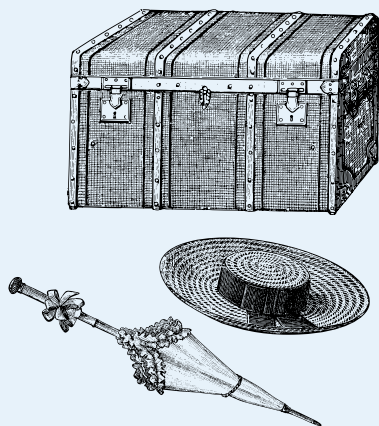
El **comerç colonial** consistia a exportar a Amèrica productes manufacturats i importar matèries primeres per a les seves indústries. Des d'Amèrica tornaven vaixells carregats de cafè, sucre, tabac i cacau, i des de Catalunya s'exportaven teixits, vi, aiguardent, fruita seca i paper.

Per què van emigrar els catalans?

Hi va haver dues grans classes d'emigrants: els que fugien per problemes econòmics i no tenien feina i els que marxaven per guanyar més diners per als seus negocis. Dels primers, molts van marxar quan a les zones rurals de Catalunya va arribar la fil·loxera, un insecte que va matar moltes vinyes.

Aquest moviment es va estendre sobretot a les zones del litoral, entre la població marinera.

La majoria d'emigrants santpolencs anaren a Cuba i després, per ordre d'importància, a Uruguai i a Argentina.

Va ser una **emigració en xarxa**, és a dir, abans d'emprendre el viatge ja tenien un destí escollit i una feina assegurada. L'emigració estava basada en les relacions familiars i de veïnatge: normalment el primer a emigrar era el pare o un jove solter que anava a treballar com a aprenent en algun negoci familiar o d'algun amic, un cop a Amèrica el jove passava informació sobre les possibilitats, i després marxaven cap allà els germans de manera successiva, segons l'ordre d'edat, els cosins i els veïns seus. Abans d'emigrar, era important que el jove dominés bé la lectura, l'escriptura i tingués coneixements de matemàtiques i de comptabilitat perquè així ho tindria més fàcil per trobar-hi feina.

Les dones van emigrar poc, la majoria quan ja s'havien casat, tenien el marit a Amèrica i aquest les reclamava.

Qui eren els indians o “americanos”?

Per indians, o americanos, entenem tots aquells homes que, entre finals del segle XVIII i començaments del XX emigraren cap a les colònies d'ultramar amb la idea de fer fortuna i millorar la seva situació econòmica i social.

El prototip de l'emigrant català de mitjan segle XIX era un home solter, adolescent o jove, entre 14 i 18 anys, amb empena i capacitat de treball.

Per a obtenir la qualificació d'americano calia que l'interessat, enriquit o no, tornés a casa.

Els qui ho feren amb les butxaques plenes exterioritzaren el seu nou estatus social, superior al que els corresponia per naixement. Molts passaren els últims anys de vida retirats en còmodes residències i vivint de renda, d'altres, a més, esdevingueren personatges influents en tots els àmbits i promogueren tota mena d'accions benèfiques.

Però molts dels qui marxaren a fer fortuna no van triomfar mai. Als qui, tot i anar mal dades, tingueren el valor de tornar a casa se'ls deia que «havien perdut la maleta a l'estret».

Les dones dels indians

Malgrat haver quedat amagades, les dones tenen un paper molt important en aquesta història. Son omnipresents en l'aventura indiana, com a mares, filles, esposes o vídues, riques, pobres o esclaves. El seu nom pot no haver transcendit però moltes de les seves accions, fixades en documents o mantingudes en la memòria popular, formen una part innegable d'aquest llegat indià.

A les vídues dels americanos enriquits sovint, a través d'assessors i procuradors, els tocava d'administrar els diners heretats, que no eren pocs. Moltes, en tornar a Catalunya, invertiren en negocis immobiliaris.

Com els seus marits, elles també donaren part de les seves fortunes a obres de caràcter social i benèfic. A banda de les moltes dones d'indians que es dedicaren a gaudir de la vida voltades de luxes i comoditats, d'altres destacaren per les seves activitats culturals.

Les cases indiennes

Els indians van construir tres tipus d'edificis com a habitatge particular. La majoria van decidir-se per una casa, que solia estar a prop de la platja, tot i que també la podien construir al centre del municipi. D'altres indians van decidir retirar-se al camp i restaurar un mas amb estil colonial. Finalment, a les ciutats, es van construir palaus, uns edificis majestuosos a l'abast només dels indians més rics.

L'india ordenava construir la casa abans de tornar a Catalunya. El primer que feia era posar-se en contacte amb algun familiar o amic de confiança perquè contractés els serveis d'un arquitecte o d'un mestre d'obres, que era qui dirigia la construcció de la casa. Des d'Amèrica enviava les directrius i els diners necessaris per iniciar les obres i un cop a casa només havia d'ocupar-se dels darrers detalls.

Als segles XVIII i XIX els indians van adoptar l'estil del neoclassicisme, a finals del segle XIX van apostar pel modernisme i avançat el segle XX, pel noucentisme. A Catalunya, les cases tenen característiques pròpies de cada estil, però també es poden observar cases on es barregen les característiques d'aquests i altres estils.

NEOCLASSICISME

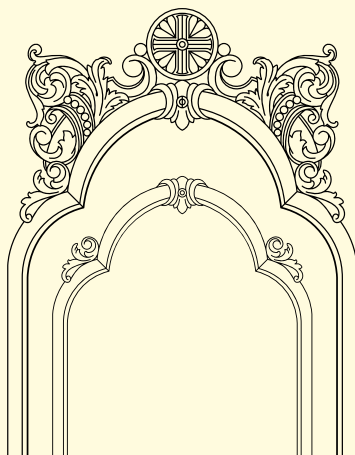
- Els edificis imiten els antics temples grecs
- A les façanes, s'hi col·loquen columnes i frontals
- En els jardins es construeixen temples de planta rodona

MODERNISME

- A les façanes de les cases, hi observem elements de la natura: fulles, arbres, flors, etc.
- Predomini de les línies corbes davant les rectes
- Les formes dels edificis semblen tenir moviment
- Edificis molts ornamentats. No es deixa cap espai per decorar

NOUCENTISME

- L'arquitectura noucentista incorpora característiques del modernisme i del neoclassicisme
- Els edificis no només han de ser bells sinó també han de complir una funció social

Els patis de les cases

Popularment coneguts com *els horts*, es tancaven amb reixes de ferro i s'hi accedia per una portalada decorada amb motius colonials. A través de patis i jardins l'indià volia tornar a contemplar el paisatge tropical de Cuba i per això no hi faltava l'aigua ni la vegetació, que era molt abundant. Hi havia fonts, petits llacs, camins i tot tipus de plantes exòtiques.

Les plantes que hi conreaven eren les mateixes que es plantaven dins dels jardins cubans, però no totes eren originàries de Cuba. Per exemple, hi havia el taronger de Louisiana, originari dels Estats Units; les buguenvíllies, que provenen d'Amèrica del Sud; i altres plantes com el castanyer d'Índia, els hibiscs, les magnòlies o el bambú.

La palmera s'ha convertit en un símbol de les cases indianes. Però no totes les cases que tenen palmeres son indianes! Avui hi ha més de dues-centes espècies de palmeres, la preferida dels indians era la palmera reial, originària de Cuba.

Navegació i escoles nàutiques

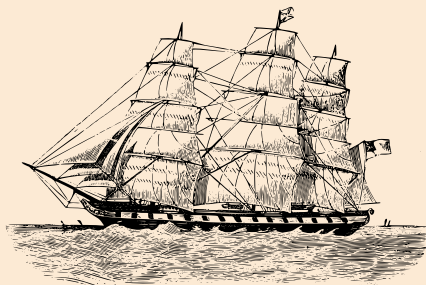
A partir del segle XIX els vaixells es van començar a construir amb ferro i acer. Catalunya va ser una gran constructora d'embarcacions de fusta, que es fabricaven o es reparaven a les drassanes, situades als ports o bé a les platges. Les cinc drassanes d'Arenys, considerades llavors les més importants de Catalunya, van fer que augmentés la producció per tal d'atendre encàrrecs de tot el litoral llevantí. Els artesans encarregats de fer aquesta feina es coneixien com a mestres d'aixa.

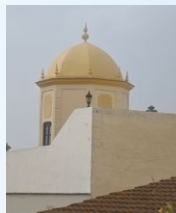
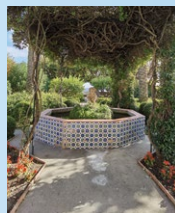
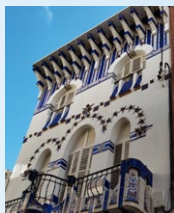
Els vaixells transportaven mercaderies per vendre a Amèrica, la tripulació, els passatgers i les provisions per poder alimentar-los.

La tripulació era el conjunt de persones que dirigien els vaixells i hi treballaven. Cada tripulant rebia un nom diferent en funció del càrrec que desenvolupava. Als velers antics, hi havia el capità, la màxima autoritat a bord; el pilot, que dirigia la navegació; el contramestre, que s'encarregava de les maniobres; el mestre, que era el màxim responsable de les mercaderies; i els mariners, que rebien les ordres dels oficials superiors.

Els pilots havien d'estudiar a les **reials escoles nàutiques** per poder navegar a través de mars i oceans. Havien de dominar les matemàtiques i els instruments de navegació. A Catalunya, la primera escola de pilots -fundada i dirigida per Josep Baralt Torres- va ser la d'Arenys de Mar, que va obrir el 1780 i va ser una de les més importants, on s'hi matricularen uns quants santpolencs -la majoria joves de 14 a 19 anys- com en Bonaventura Adroher que fou Pilot de primera, o en Ramon Roura (Bepba) que va ser pilot de derrota. A Sant Pol hi hagueren molts altres pilots i navegants, a més dels que estudiaren a l'escola d'Arenys, com en Francesc Xavier Roca Pujol (Avi Xicu) que era capità de vaixell, o en Joan Mas Vilarnau (Pau Xuca) que fou mestre d'aixa i fabricant de naus, com el pailebot "Nuevo Magallanes".

Més endavant també s'obriren escoles a Mataró, Vilassar i el Masnou.

Ruta Sant Pol dels indians

Can Planiol

Abat Deàs, 30

Construcció de l'arquitecte Ignasi Mas Morell, del 1910, encarregada per Ramon Planiol per al seu germà Josep (Pep). Era la casa pairal dels Planiol, on ell havia viscut de petit amb els seus pares, llavors era una fusteria. Es reedifica el que ja hi havia.

És una mostra d'**arquitectura modernista** de l'estil de Mas Morell del primer període, amb façana molt ornamentada, on el gran protagonista és el color. Blau, vermell i blanc, esquitxats amb flors grana, cobreixen tota la façana. Com a curiositat al primer pis es poden observar l'escut de Sant Pol i la bandera de Cuba, que reflecteixen la relació entre l'arquitecte i Ramon Planiol (l'americano) que eren amics i van fer un viatge junts a l'Havana, on l'arquitecte hi va residir durant un temps. Allà va revalidar el seu títol d'arquitecte i hi va construir el Col·legi de Notaris i una casa per als Planiol.

Ramon Planiol Claramunt, va emigrar a Cuba (1873) per a treballar a casa dels Sauleda, a San Francisco de Paula. Arribà a Cuba amb 13 anys i va tenir la idea de vendre gènere, que comprava a la capital i distribuïa amb un carret, als pobles d'interior. Es va independitzar i va establir-se a l'Havana, allà va anar posant nous negocis i bellugant els diners, i va arribar a ser propietari d'empreses importants de materials per a la construcció: fustes, marbres, ferro, ceràmica, rajola hidràulica... Fins i tot va gestionar el negoci de Victoriano Sauleda, quan aquest va tornar a Sant Pol: una fàbrica de terrissa per a construcció i usos varis. A Cuba va ser molt influent i, després, a Sant Pol. Es va casar amb una senyora mexicana de molt bona família, Clara Padilla.

El 1924 va retornar a Sant Pol i a les seves empreses de Cuba hi anirien a treballar els seus nebots Jaume i Ramon Planiol Arcelós. En Ramon es quedaria a Cuba per continuar amb el negoci de l'oncle, seguint la mateixa trajectòria com a home de negocis i com a persona important i influent, i en Jaume tornà cap a Sant Pol per fer-se càrrec de la propietat de Can Reig, que el seu oncle havia comprat a la família Roca.

Ca l'Adroher

Abat Deàs, 23-25

Construït el 1875. Amb **arquitectura neoclàssica** d'aparença solemne i severa, és un edifici de planta baixa, dos pisos i coberta plana. El conjunt està dominat per un gran balcó amb tres obertures clarament d'inspiració neoclàssica per l'ordre, les proporcions i la moderació ornamental. Els angles de la façana son perfilats amb carreus de pedra granítica procedent del Palau del Marquès d'Alfarràs i els marcs i àmbits de les finestres i balcons, també. A la part posterior de l'edifici hi ha una torreta de guaita circular cupulada amb penell.

És propietat de la família Adroher, establerta a Sant Pol des del segle XV.

Segons la pedra que hi ha a la façana és del 1517. Del marquès d'Alfarràs, passà a ser la masia de Can Roquer i ocupava les 4 cases del pla de les palmeres, encara es pot veure l'escut heràldic i unes garites de defensa que es conserven al pati interior.

Bonaventura Adroher Fontrodona (1796-1873) va ser un gran navegant, era pilot de primera, i va descobrir un banc de sorra davant de Cádiz el qual porta el seu nom. En retirar-se a Sant Pol l'any 1852 es casà amb la Paula Vivas i varen tenir 5 fills. Llavors va comprar l'antiga casa Roquer i el seu fill **Francesc Adroher Vivas** (1834-1917) la va restaurar l'any **1875** -la data que consta a sobre de la porta d'entrada de la casa- i la va heretar en Bonaventura Adroher Moreig, i així ha anat passant de pares a fills fins avui dia.

El Pla

Abat Deàs, 17

Casa construïda entre el 1870 i el 1880 pels emigrants de la família Sauleda al seu retorn de Cuba. El nom li ve donat a conseqüència del seu jardí davanter, ple de palmeres.

Amb **estil neoclàssic simplificat** que contrasta amb l'excés decoratiu de l'estil barroc precedent, i amb aparença solemne, mostra una façana pròpia dels manuals neoclàssics: estucada amb frisos policromats, balcons emmarcats per un frontó i balustrada de pedra artificial al terrat.

Orientada a mar, compta amb un gran jardí d'aire colonial que té una font recoberta de rajola vidriada i una escultura de terrissa que representa un jove pescador amb una tortuga.

Associada amb **Josep Sauleda Villaronga** i el seu fill **Victoriano Sauleda**, que van passar de viure a la Havana a San Francisco de Paula (a 14 km), on en Josep hi comprà una botiga i hi treballava amb el seu fill, en Victoriano, que agafaria el relleu i faria créixer el negoci tot creant una fàbrica de terrissa per a la construcció i usos varis. Després de 28 anys a Cuba en Victoriano tornà cap a Sant Pol (el 1888) i tres anys més tard enviaria als seus fills Pepe i Arturo i al seu nebot Magi Passols Paulis a treballar a la botiga de Paula (a Cuba).

Can Roca Ravell

Manzanillo, 1

Data del 1916, mostra una arquitectura amb motius arabitzants i medievals i és un exemple d'**arquitectura de transició entre el neoclassicisme i el modernisme**. Edifici de planta baixa i pis, que es caracteritza per la seva façana vermellova amb franges horitzontals de totxo vermell i de pedra d'imitació i per les finestres balconeres amb arc de mig punt al pis superior, una d'elles doble i decorada amb fris de ceràmica. A la façana hi ha una rajola amb el nom del contractista d'obres J. Palet (Joan Palet Bayà)

En deien "ca la Felícia" perquè així era el nom de la mare del primer propietari.

La va fer construir en **Joan Pujol Llobet**, emigrant a Cuba, que hi tenia una funerària a Cienfuegos que li anava molt bé. Es va casar amb una noia cubana que de cognom es deia Herrera, que va venir a Sant Pol varies vegades per visitar a la seva família, i varen tenir una nena que es deia **Maria Pujol Herrera**.

La Maria havia vingut a Sant Pol per problemes de salut a Cuba. Va anar a viure a Barcelona i allà hi va conèixer a l'impressor **Alfons Roca Ravell**. El 1910 va regalar, per a les Noves Escoles, 15 mapes i cartes geogràfiques per posar a la paret, també cartipassos i 200 carteres pels alumnes. La Maria i l'Alfons eren els pares de l'Antonia Roca Pujol, que es va casar amb Xavier Roca, un pastisser de Barcelona, i cada any passaven l'estiu en aquesta casa junt amb els seus fills.

Can Cristòfol

Abat Deàs, 3

Construïda el 1870 representa l'exponent més ric d'**arquitectura neoclàssica** de Sant Pol. De gran qualitat artística i amb diferents estils, mostra una mescla de tot allò que els seus propietaris havien vist i desitjat. Es tracta d'una construcció amb planta baixa i dos pisos, amb una torre mirador -amb cúpula- que només s'observa des del carrer del darrera (Manzanillo).

La façana s'organitza segons els manuals vigents de l'època amb els ordres clàssics superposats a les columnes: jònic al pis superior i dòric al pis principal, els murs de color són ricament ornamentats mitjançant estucs i encoixinats. També trobem elements decoratius de terrissa, així com forjats a les reixes i baranes dels balcons. Al pis superior els balcons són individuals, tots ells amb volada de pedra natural. I al balcó principal hi ha un escut amb les lletres que corresponen a les inicials del nom del propietari, Cristòfol Panadero, i amb la data de l'any de construcció de l'edifici: "C.P. 1870".

Cristòfol Panadero Tarré (1835-1910) vivia a Sagua de Tánamo (zona est, com Santiago de Cuba), on hi tenia un negoci que li anava més que bé.

Estava casat amb Rosa Casellas Ferrer, ella va tornar a Sant Pol per establir-s'hi amb els seus fills. I en Cristòfol, que anava i venia d'aquí cap allà, ho feu el 1894.

Entre el 1895 i el 1897 fou alcalde, i va ser durant el seu mandat que es va aprovar el projecte per substituir l'enllumenat públic de petroli per l'elèctric. Tenia una vida molt integrada a la vila.

El Centre

Consolat de Mar, 49

Va néixer com a establiment modest, que s'afegí a un Sant Pol treballador de pescadors i terrassans que trobaven l'oci els caps de setmana en dos locals d'esbarjo, el *Circulo Recreativo* i a un local del Carrer Nou obert per la família Serra. El nou establiment el va fundar en **Ramon Roura**, que acabava d'arribar de Califòrnia, el 1865.

El 1888 el local pren un nou impuls, quan un grup de santpolencs de bona posició el converteixen en seu social de les seves activitats. Es crea una entitat catalanista, el **Centre Català de Sant Pol**, amb socis i vinculada al Centre Català de Barcelona. Les activitats es multipliquen i seran sobretot socials (reunions), culturals (coral i teatre), benèfiques (ajudaven a malalts i repartien menjar i béns) i força polítiques.

Sant Pol queda dividit entre els clients de la **Puda** (classe mitjana, treballadora i sobretot pescadora) i els del **Centre** (alta posició, de dretes i influència social i política).

El 1892 compren la casa del davant (actual Centre Cultural i d'Esbarjo) per ampliar les instal·lacions i fer una sala d'espectacles per potenciar el grup de teatre i fer funcions obertes al públic. Actualment El Centre Cultural i d'Esbarjo segueix actiu (generalment com a sala de teatre i cinema), però el Cafè del Centre va tancar el 9 de gener de 2017.

En **Ramon Roura** vivia amb el seu germà Agustí a Montevideo i treballava a una empresa de construcció naval juntament amb altres companys. Amb la guerra civil d'Uruguai un grup d'ells decidí anar a Califòrnia amb un pailebot que s'havien construït (el Nuevo Magallanes) i que va comandar el mateix Ramon. Un cop allà uns s'hi van quedar, d'altres es van escampar per Nord Amèrica i d'altres tornaren a casa.

Quan en Ramon va tornar a Sant Pol es casà amb la **Maria Paulis Roura** (la *Teta del Centre*) i creà l'establiment d'hostaleria per tirar endavant. El 1880 en Ramon va morir i la Maria va veure's obligada a fer-se càrrec de l'establiment. Va ser ella qui donà d'alta per primera vegada, i de forma oficial, un "café" en aquell local del carrer de Mar.

Les noves escoles

Santa Clara, 2

Foren finançades, majoritàriament, per 4 mecenes tots ells *americanos*: en **Ramon Planiol Claramunt** i en **Jaume Roca Vivas**, els dos tornats de Cuba i amb fortunes, propietats i negocis, i els germans **Francesc i Salvador Roca Pagès**, banquers adinerats que seguien a Buenos Aires i que des de l'Argentina mantenien una relació molt fluida amb els seus parents de Sant Pol.

Al segle XIX, la situació de les escoles de molts pobles no era gaire bona. L'any 1857 l'Estat espanyol va decretar l'educació universal i gratuïta, però no hi hagué suficients diners per construir totes les escoles necessàries. L'ajuda dels indians va ser molt important, perquè va permetre construir noves escoles i reformar-ne d'altres.

La construcció data del 1907 – 1910. És d'Ignasi Mas Morell i està considerada l'obra més interessant de la seva primera època, tot i que avui l'edifici apareix mutilat a causa de les destruccions produïdes durant la Guerra Civil, que es van destruir les figures de la Verge i l'àngel que decoraven la façana. Aquestes figures havien estat una donació de l'esposa d'en Ramon Planiol, la senyora **Clara Padilla**, fet pel qual al carrer se li va posar el nom de Santa Clara.

L'edifici té una planta baixa irregular amb un pati interior, amb un cos elevat en un dels angles (l'antiga casa del mestre) que li atorga un aspecte monumental i que està coronat per un estilitzat pinacle cònic, revestit de ceràmica vidriada policroma i acabat en parallamps. A nivell decoratiu cal destacar el sòcol de còdols amb pedres i petxines incrustades, així com les faixes de rajola de València vidrada de color bru que apareixen als gerros, que coronen les pilastres i la teulada, i el trencadís.

Les escoles estaven dividides per un mur que separava l'escola de les nenes de la dels nens, en dos edificis simètrics, amb dues portes d'accés i dos patis independents.

Va ser l'escola de Sant Pol des del 1910 fins el 25 de gener del 1975.

L'arquitecte no va voler cobrar pel projecte (motiu pel qual el van nomenar arquitecte municipal honorari) i fins i tot el va retocar, doncs inicialment les escoles no tenien colomar (la part que hi ha entre la casa del mestre i el pinacle).

Can Norbert

Manzanillo, 67

És la casa que Pau Simón Vives va fer construir per al seu fill Agustí Simón. En Norbert Simón Olivé és el besnét de Pau Simón. Es tracta d'una casa orientada al mar, adossada per un costat a una altra casa i la resta voltada de jardí. És de planta baixa, elevada respecte del terra i amb un petit garatge; un primer pis i coberta plana de rajola. La façana principal, **d'estil neoclàssic**, es caracteritza pel petit frontó de la barana del capcer, per la cornisa motllurada i pels balcons i ampits de les finestres amb balustrades de terra cuita.

Pau Simón Vives va néixer al núm. 8 de La Riera. Amb 27 anys es feu voluntari de l'exèrcit i, el següent any, l'enviaren a Cuba. A més de fer de militar també feu d'home de negocis. Al poc temps d'arribar a Santiago de Cuba va muntar una fàbrica de terrissa, que produïa tot tipus de productes: taules, totxos per a la construcció, cassoles... Després compraria una gran extensió de terreny per a dedicar-se a la producció de tabac.

El 1879 tornà de Cuba, amb 51 anys, i va comprar una casa a Barcelona, tot i que s'empadronà a Sant Pol de Mar. Va posar a treballar els diners que havia fet a Cuba fent inversions, la més forta de totes: la compra del terreny de La Punta.

Mentrestant, al carrer Manzanillo, començava a construir la casa per al seu fill Agustí Simón, Can Norbert.

Agustí Simón va néixer a Cuba i amb 6 anys vingué cap aquí amb el seu pare, on vivia entre Barcelona i Sant Pol. Quan Pau Simón va morir li va deixar tota la seva herència i, amb aquesta, també les responsabilitats. Amb 23 anys, l'Agustí es va fer càrrec de l'execució del projecte de La Punta. Era culte, pioner i un home de futur. Tenia una gran biblioteca i sabia tocar el piano. Va ser el primer santpolenc en tenir cotxe, un dels que funcionava amb gasolina, i també tenia dues motos, una d'elles amb sidecar. Era aficionat a la bicicleta, a la fotografia, va portar el primer gramòfon a Sant Pol, es va comprar una màquina de projectar cinema, i usava màquina d'escriure... tot això era a finals del segle XIX, principis del XX.

La Punta

Avinguda Dr. Furest

El 1880 La Punta comptava amb unes poques cases començant des de la via del tren. Després hi havia el penyal que arribava fins al mar. A prop de la platja hi havia unes casetes que feien de magatzem de pescadors i després van ser el salí de seitons d'en Nofre Oriol.

La Punta, aleshores, era un camí de sorra i pedra que resseguia la costa des del qual els bous arribaven a la platja del Morè per a treure-hi les barques.

La Punta d'en Pau i de l'Agustí Simón. En Pau Simón Vives arribà de Cuba i comprà el tros de la Punta des del salí fins al Morè. El 1880 rebé l'autorització de la Comissió Provincial per anar aplanant el terreny.

El projecte de la Punta tenia dos problemes: d'una banda calia fer-hi arribar l'aigua i, de l'altra, es patia perquè el mar no s'empassés els terrenys aplanats, així que es va aixecar un mur de protecció que marcava la frontera entre la platja i el passeig. També contemplava el tancament dels terrenys per a fer-hi edificacions i jardins privats, però l'ajuntament volia una zona pública arran de platja per si hi havia algun naufragi o contratemps que els pescadors hi poguessin arribar ràpidament per terra.

En Pau Simón morí el 1898 i el projecte l'heretà el seu fill Agustí Simón. El 1897 la Punta ja tenia aigua, estava mig aplanada i es dividí en parcel·les i en començà la venda a diferents famílies. A partir de la cantonada fins a gairebé el Morè, l'Agustí ho vengué tot a en Modest Furest Roca.

La Punta del Dr. Furest. El 1918 en Modest Furest Roca, després d'haver marxat a estudiar la carrera de medicina, tornà a Sant Pol per quedar-s'hi, casat i amb forts vincles a les terres gironines, on fundà l'empresa Vichy Catalán a Caldes de Malavella (una planta embotelladora d'aigua amb propietats mineromedicinals).

El 1922 encarregà el projecte de la Punta a l'arquitecte Ignasi Mas Morell. Projectà uns banys, teatre, cinema, hotels i altres centres d'esbarjo, fins i tot un gimnàs. D'aquest projecte en naixeria l'*Amor social* com a entitat benèfica i cultural i l'hotel *Parador de La Maresma*. I aprofitant els balcons del passeig, també es van construir cases d'estiueig.

La indústria del sucre

El **sucre** s'obtenia a través del conreu de la canya de sucre o canya dolça i es produïa als *ingenios*.

La producció del sucre era un procés llarg que començava recollint la canya. Un cop collida, es conduïa als *ingenios* on es pelava i es col·locava als *trapiches*. Els *trapiches* estaven formats per una sèrie de molins, moguts gràcies a la força animal, que premsaven la canya i li treien el suc o *guarapo*. També hi havia molins hidràulics que es movien amb l'aigua dels rius. Un cop premsada la canya, es bullia el suc i es portava a les *resfriaderas*, on se separava el líquid dolç dels altres, es colava i es cristallitzava.

D'altra banda tenim el **rom**, una beguda alcohòlica que també s'obté a través de la canya de sucre. El rom es fabricava gràcies a la melassa, un líquid negre que s'aconseguia després de bullir el suc de la canya. Es tractava d'un líquid residual que no servia per fer el sucre.

La canya de sucre no és una planta d'Amèrica. Era coneguda a la Xina des de l'antiguitat i va ser introduïda al Carib per Cristòfor Colom el 1493, on el clima tropical va afavorir el seu creixement.

La Família Roca a Cuba hi tenien una plantació i una fàbrica de sucre anomenada **Ingenio y tranquilidad** que era tan important que, fins i tot, hi tenien un tren que anava des dels camps de sucre fins a la fàbrica, i aquest fou un dels trens més antics de la història de Cuba.

Francesc Xavier Roca Pujol (Avi Xuca) era capità de vaixell, fill d'un modest pescador, en Pau Roca Fontrodona, i de la Teresa Pujol Torrus. Casat amb Rita Vivas, els seus fills foren en Francesc Xavier Roca Vivas, la Francisca Xavieria Roca Vivas i en **Jaume Roca Vivas** que, tot i que va néixer a Sant Pol, vivia a Manzanillo i fou el principal conductor de la fàbrica de sucre, situada als afores de la ciutat.

El Tabac

Era utilitzat pels pobles indígenes per fer rituals religiosos. Va ser descobert pels europeus l'any 1492 quan dos mariners espanyols exploraven l'interior de l'illa de Cuba. Aquests dos mariners van observar que els indígenes fumaven unes fulles seques que desprenien una olor estranya.

Ben aviat l'hàbit de fumar es va posar de moda a Catalunya i molts catalans es van dedicar a aquest negoci.

L'elaboració del tabac es feia en dues fases: el conreu de la planta a les plantacions, conegudes a Cuba amb el nom de vegas, i la producció de tabac a les fàbriques.

Els homes podien fumar el tabac de diverses maneres. Els més pobres enrotllaven les fulles seques en cigars o **havans**, i els més rics el fumaven amb pipes fetes amb fusta o fang.

Les **pipes** s'elaboraven a Catalunya i s'exportaven a Cuba.

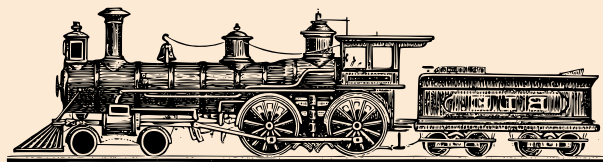

El Ferrocarril

La construcció del ferrocarril a Catalunya va ser possible gràcies a diverses empreses promogudes per indians. El primer tren que es va inaugurar a l'Estat espanyol va ser a la colònia de Cuba el 1837 i va unir la capital de l'illa, l'Havana, amb la regió de Güines. Es tractava de la segona línia ferroviària d'Amèrica i la quarta del món.

A la península l'any 1848 va circular el primer tren, que unia les ciutats de Barcelona i Mataró, el qual va ser promogut per l'indianà mataroní **Miquel Biada Bunyol**, que també havia participat en la construcció del primer tren a Cuba.

El ferrocarril arribà a Sant Pol el 1859.

Les Havaneres

Malgrat que les havaneres tenen origen cubà, eren més populars a Catalunya que a Cuba, on era un gènere musical poc conegut.

A Cuba les havaneres no eren cantades sinó que els músics les interpretaven perquè el públic les ballés. L'havanera va ser un ball de saló anomenat **contradansa cubana**, que va néixer a Anglaterra, va passar a França i després a Espanya, on els comerciants de la metròpoli la van portar a Cuba. A l'illa els músics cubans la van modificar i, al llarg el s. XIX, van incorporar la música dels esclaus negres i van canviar-li el ritme. Aquest fenomen, anomenat criollització, va donar lloc a les havaneres tal i com avui les coneixem.

Quan les havaneres van arribar a Catalunya eren conegudes amb el nom d'**americanes** i es van difondre a través de la sarsuela (espectacle teatral molt popular el segle XIX, on els actors cantaven i interpretaven a la vegada) i a través dels plecs de canya i cordill (impresos que narraven històries fantàstiques, explicaven fets i recollien les cançons de moda. En un principi formaven un plec, un foli plegat que es penjava d'un cordill a les places o llocs públics dels pobles).

Entre 1940 i 1950 el costum de cantar havaneres anava a la baixa fins que es van publicar dos llibres per evitar que aquest tipus de cançó no es perdés i, a partir de llavors, l'havanera va passar de la taverna a l'escenari.

A Sant Pol des de l'any 2003, la segona quinzena d'agost, s'organitza **FIRAMAR**. Inclou un conjunt d'activitats, totes elles relacionades amb el mar, que es poden classificar en diferents parts: la part lúdica i festiva és el **Festival d'Havaneres**, un acte multitudinari que genera gran expectació per part de tothom, vilatans i visitants. A cada edició hi participen grups de qualitat contrastada. Des de l'any 2009 dins del FIRAMAR se celebra el **Concurs de composició d'havaneres de Catalunya**, únic al nostre país.

Firamar està organitzada per la Penya Xíndries amb la col·laboració de l'associació A Tot Drap i de l'ajuntament.

Ajuntament de
Sant Pol de Mar

Costa
Barcelona

Diputació
Barcelona

Barris i Viles
Marineres

santpol.cat

@ajsantpol

Fonts consultades:

Arxiu Municipal de Sant Pol de Mar

Ajuntament de Sant Pol de Mar, **Pla especial de protecció d'edificis i elements**

Xarxa de Municipis Indians, **Indians**, 2015

Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi, **El Sant Pol de l'avi**, Sant Pol de Mar, 1999-2000

Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi, **El Sant Pol d'ahir i de sempre. El Tren i la Punta**, Sant Pol de Mar, 2006

Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi, **El Sant Pol d'ahir i de sempre. El senyor Ramonet i el Sant Pol del seu temps**, Sant Pol de Mar, 2007

Sauleda Parés, Pere i Sauleda Parés, Jordi, **El Sant Pol d'ahir i de sempre. Altres apunts i retalls**, Sant Pol de Mar, 2018

M. Rosa Roura i Ferrer, **Sant Pol de Mar, Patrimoni arquitectònic**, 2010

Penya Xindries, web oficial: **penyaxindries.cat**